

OUD GEDISTILLEERD

"Indien ooit iemand schreef tot
voordeel van iets, dat na zijn
zin of oordeel verdiende een algemeenen lof
Ik kies hier geen geringe stof
Klein Weezop, noem van 't vad'land
Is onvergankelijk door zijn brand.

Robbert Jenebo
Loflied der Jenever (1718)
(eerste couplet)

WEESP, JENEVERCENTRUM.

Voordat Schiedam in de 19e eeuw het centrum werd van de Nederlandse jeneverindustrie, vervulde Weesp de leidende rol in deze tak van bedrijvigheid. In deze stad werd drie eeuwen lang jenever gestookt (1580-1880) en een groot deel van de beroepsbevolking verdiende er het dagelijks brood.

De precieze datum van vestiging van de eerste distilleerderijen in Weesp is niet bekend. Maar reeds in 1582 werden door het stadsbestuur maatregelen genomen tegen het vervuilen van de stadsgrachten door het afvalwater van de stokerijen. (de strijd tegen de milieuvervuiling is dus zeker niet alleen iets van de laatste jaren!) Later werd de spoeling voor de vetweiderij gebruikt, en nog later voor de varkensmestery: in de 18e eeuw kwam vaak de combinatie brander- varkenshouder voor binnen de stadsmuren.

In 1622 werd op verzoek van de burgemeesteren van Weesp door de staten van Holland het jeneverstoken op het platteland verboden ten gunste van de steden. De voornaamste reden van het feit dat Weesp en niet Amsterdam (waar al eerder branderijen waren) het centrum van de jeneverindustrie werd, is hoogstwaarschijnlijk gelegen in de zuiverheid van het Vechtwater. Het water in Amsterdam was zelfs van een zo slechte kwaliteit dat een apart gilde "de watersociëteit" met waterschuiten water uit de Vecht haalde en verkocht aan de Amsterdamse burgerij. (1600-1860)

In 1629 waren er 10, in 1630 15 en in 1698 reeds 32 branderijen in Weesp gevestigd. De namen ervan zijn bekend, doch tegenwoordig vaak niets meer zeggend. De jenever werd toen nog nauwelijks c.a. helemaal niet in flessen verkocht, terwijl merkanduiding op de (vrijgeblazen) jeneverflessen nog niet voorkwam.

De prijs van de jenever hing ten eerste af van de prijs van het graan. In slechte tijden steeg deze prijs zodanig, dat de vraag verminderd diende te worden om tot redelijke broodprijzen te komen. Zo werden o.a. in 1698, 1771 en 1795 beperkingen uitgevaardigd door het stadsbestuur om de produktie van jenever te beperken of tijdelijk stop te zetten. Om de industrie in leven te houden en de concurrentie niet noordend te maken noorden de branders zich "vrijwillig" schriftelijk verplichtten met de beperkende bepalingen akkoord te gaan. Een gedeelte der ketels werd zelfs verzegeld.

voor de +26.000 liter moutwijn (basis produkt voor de jenever) die in de 18e eeuw dagelijks in Weesp geproduceerd werd, waren liefst 11 windmolens in bedrijf met namen als de Liefde, de Vriendschap, de Nieuwe Katkant, de Roosboom, de Valk, de Koe, de Bok, de Stam, Mostver-

loren, D'Eendragt en Het Bosch. De eigendom van deze molens werd vaak gedeeld door de distillateurs. Men was dus eigenaar voor $\frac{1}{8}$, $\frac{1}{2}$, $\frac{1}{4}$, $\frac{1}{3}$, al naar gelang het gestorte kapitaal. Bij deze eigenaars zien we namen verschijnen, die terug te vinden zijn op de 19e eeuwse Schiedamse flessen; o.a. van Marken, Valk en Visser. Het is niet onwaarschijnlijk dat bij het verval van de Weesper jeneverindustrie in de 19e eeuw deze firma's naar Schiedam vertrokken zijn.

De Napoleontische tijd vormde voor vele bedrijven in de Nederlandse jeneverindustrie vaak de nekslag door allerlei beperkende bepalingen (denk b.v. aan het continentale blok tegen Engeland.) Ook de uitvoer naar Amerika en via de smokkelroutes van Gibraltar, Jersey en Guernsey stagneerde. In 1809 waren er van de 32 nog maar 2 branderijen over te Weesp en in 1816 waren er 4 jeneverstokerijen en 3 mouterijen gevestigd. (Ook toen werd geklaagd over te hoge belastingen). Men exporteerde naar Noord- en Zuid Amerika, Oost- en West Indië, de kust van Guinea, de Oostzeelanden en de Middellandsezeelanden. Het merkwaardige feit doet zich voor dat tot die tijd de weesper jenever wel geschikt was voor export naar tropische gebieden, doch de (opkomende) Schiedamse jenever verzuurde na het passeren van de keerkringen. Na + 1820 heeft men in Schiedam de problemen kennelijk onder de knie en ontbrandt de concurrentieslag (over de export naar de koloniën) met Weesp in volle hevigheid. Ook werd de Weesper jenever vervalst. Van Weesper zijde werd nog getracht (naar analogie van het koninklijk besluit van 25 dec. 1818 inzake de merken van pijpenfabrieken, een bepaling in het leven geroepen te krijgen waarbij alle fusten, vaten en kelders naast het merk van de fabriek ook gebrand moeten worden met de naam van de plaats, waar de jenever gestookt werd. In juni 1825 keurt de Kamer het via de minister ingediende voorstel af omdat men er niets van verwacht. (N.B. op Schiedams advies)

In Weesp bleven in de 19e eeuw nog slechts enkele grote branderijen over o.a. van Jan Schimmel later fa. Bohlen & Cie (failliet in 1875) en van Jan Bellaar ("Het Vosje") in 1787 verkocht aan fa. Rittenberg en Hendrik Schimmel. Henry Bohlen bezat in 1863 twee branderijen "St. Eustatius" en "Zeerust", de mouterij "de Oranjeboom" en de molen "Het Anker" (vroeger "De Vriendschap" geheten). Er bestond via de Amerikaanse tak van de familie (John Bohlen) een grote brandewijn- en likeurexport naar de U.S.A. De firma Bohl-Bohlen te Philadelphia importeerde o.a. de beroemde "Weesp-Anchor-Gin".

Hoewel een dichterlijk aangelegde burgemeester nog bezwoer:
Zoo lang de zil'vren Vecht uw boorden blijft besproeien
O, Weesp! en Natuur U met haar schoon vereert,
Zoo lang de koopmanschap in Nederland zal bloeien,
Genever, en door Oost en West wordt begeerd
Zoo lang de Naneef Trouw op hoogen prijs zal stellen,
Hoort Gij, mijn Vaderland! Uw naam met blijdschap spellen"

ging de laatste branderij "de Snoek" gedreven door de fa. Pronk & Cie in 1885 failliet.

Diverse gebouwen in Weesp herinneren nog aan het roemrijke verleden.

Peter Vermeulen.